

Ungdomsskolelovene af 1942.

Af Landbrugslærer *Vagn Fog-Petersen*, Dalum.

„I de senere Aar har der i Befolkningen været en voksende Forstaaelse af den Fare, der opstaar for den enkelte og Samfundet, naar den tekniske og faglige Udvikling løber fra Personlighedsudviklingen. Det var paa denne Baggrund og ud fra Ønsket om at give det almene, det folkelige en mere fremskudt Plads i dansk Ungdoms Uddannelse, at Udvalget blev nedsat.“ Saadan skrives der i Indledningen til den Betænkning, som i December 1940 blev afgivet af det af Undervisningsministeriet nedsatte Ungdomsudvalg.

Særlig er det værd at lægge Mærke til Fortsættelsen: „Selve Trangen til at faa Del i de Goder, som Nutidens tekniske Udvikling ubestrideligt har frembragt, og de stadigt stigende Krav til faglig Dygtiggørelse bevirker, at man let taber den personlighedsskabende Opdragelse og Uddannelse af Syne, og at alt for mange unge ikke vil eller kan afse den fornødne Tid for Udviklingen af deres Personlighed. Hvor der skulde raade Harmoni, træder i Stedet Splittethed, aandelig Rodløshed og manglende personlig Bærekraft over for Livets Tilskikkelser.“

Og videre skrives der i denne Indledning om, at Udviklingen i vort Land — som i de fleste folkestyrede Lande — giver det enkelte Menneske større Betydning som Samfundsborger. Der stilles i et folkestyret Land stadig større Krav til den enkelte Borgers Tænkeevne og Dømmekraft, ja, vort Lands Udvikling og Skæbne kan i uoverskuelig Fremtid blive afhængig af disse Egenskabers Kvalitet.

„Heraf opstaar Erkendelsen af det nødvendige i at opdrage de unge til Forstaaelse af Livets Mening og Sammenhæng og vække dem til Selvbesindelse. Samfundsmæssigt kræver Tiden Opdragelse af en ansvarsbevidst og handledygtig Ungdom med

Evne til selvstændig Meningsdannelse, en Ungdom med Samfundssind og klar Forstaaelse af, at Friheden forpligter."

Selv om man med Rette kan sige, det er Tidens Tendens, at Ungdommen og de ældre med for den Sags Skyld søger Lærdom og søger Udvikling, saa kan det vist ikke siges, at ovennævnte Nødvendighed tilnærmelsesvis er opfyldt.

En af de Mænd, der i vort Land har mest at gøre med Oplysningsvirksomhed, har sagt, at „Overbalance til Teknik er stærkt til Stede i Ungdommens Opdragelse og Uddannelse i Dag." Mon ikke vi netop heri finder Aarsagen til, at „hvor der skulde raade Harmoni, træder i Stedet Splittethed?"

Hvor kan nu Aarsagerne til denne Skævhed findes? Derom spørger man uvilkaarligt, for det kan jo nok siges at være mistrøstigt at maatte skrive saadan i Folkehøjskolens Fædreland. Folkehøjskolen, som mere end nogen anden Skoleform har taget Sigte paa Personlighedsudviklingen, er en saa egenartet, dansk Skoleform, at intet andet Land har frembragt noget tilsvarende. Den har utvivlsomt haft stor Betydning for Samfundslivet og Foreningslivet herhjemme og først og fremmest for hele Landbrugets Udvikling; men en af Aarsagerne til den manglende Balance er netop, at Folkehøjskolen ikke fik fat i de brede Lag uden for Landbostanden. Det er saa meget værre, som den tvungne Barneundervisning herhjemme er udansk. Landsbyskolen undtaget er Skolerne herhjemme bygget ovenfra: Universitet, Gymnasium, Realskole, Mellemskole, saa Børnene allerede adskilles i 10—11 Aars Alderen. Det er Eksamens-Uvæsenet, som paa dette tidlige Tidspunkt stikker sin Næse ind i Barneskolen. „Tiden kræver Eksaminer," siger man; men er det ikke Teknikkens Krav, vi i Virkeligheden er stillet overfor.

Løvrigt er Eksaminer i sig selv vel ingen Skade til, blot de levner Tid til Personlighedsudviklingen. Men det gør de bare ikke i de fleste Tilfælde. Forstander *Arvin*, Statens Lærerhøjskole, har udtrykt det saaledes: „Ved Skoleloven af 1903 blev der bygget Bro mellem Folkeskolen og den højere Skole. Men der indtraadte samtidig den Skævhed, at man satte det akademiske Dannelsesideal i Stedet for det folkelige. Der aab-

nedes Mulighed for alle til at opnaa den højeste Dannelse, men Vejen dertil kom desværre til at pege mod Universitetet i Stedet for — hvad der vilde have været meget bedre — mod Folkehøjskolen."

Vi har i vor Iver for at lære noget, for at dygtiggøre os — hvilket vi vel ellers ikke er at laste for — i vor Søgen efter Oplysning glemt, hvad *Grundtvig* skrev for over 100 Aar siden (1839):

"Oplysning være skal vor Lyst, er det saa kun om Sivet, men *først og sidst* med Folkerøst Oplysningen om Livet; den springer ud af Folkedaad og vokser, som den vugges, den straale i vort Folkeraad, til Aftenstjernen slukkes."

Og dog, alle Steder er det heldigvis ikke glemt. Det har aldrig været Mode blandt danske Pædagoger at tale om Ungdomsopdragelse. Man taler om Ungdommens Uddannelse, men derfor øves der alligevel megen god og opdragende Undervisning ud over Landet. Det er ikke blot Folkehøjskolens Lærere, der kan give deres Undervisning det opdragende Islæt, der gør den udviklende. Derom er der mange, der har gode Vidnesbyrd fra deres Barndomsskole. En Skoles Værdi kan ikke altid læses direkte af Timeplanen.

Naar Undervisningsministeren i November 1938 under Finanslovdebatten udtalte, at han ansaa det for nødvendigt at faa kyndige og interesserede Ungdomsskolefolk til at drøfte Højskolens Udbygning og eventuelt nye Former for Ungdomsskolearbejdet, ja, saa skyldes det utvivlsomt, at man paa dette højeste Sted af egen Ungdomserfaring kendte de frie Ungdomsskolars Værdi. Maaske — det kan vi ikke vide — gjorde Fornemmelser, lignende de her ovenfor nævnte, ogsaa noget til, at denne Sag blev taget op. Den er altsaa ikke et Produkt af Folkestemningen efter 9. April, som nogle maaske kunde være fristet til at tro. Ja, det kan jo godt være, Lovforslagets Gang gennem Rigsdagen er blevet lettet som Følge af Tidernes Udvikling. Meget kunde tyde derpaa. I hvert Fald er det karakteristisk, at Undervisningsministeren efter nedennævnte Lovfor-

slags første Behandling i Folketinget kunde udtale: „En saa fuldtoneende Enighed, jeg kunde næsten sige Bekendelse til den danske Folkehøjskole, er der aldrig før givet i den danske Rigsdag.“

Den 10. Januar 1939 nedsatte Undervisningsministeren under eget Forsæde et meget alsidigt sammensat Udvalg med den Opgave at „overveje hele Spørgsmaalet om Ungdommens Udvikling og Uddannelse paa folkelige, kulturelle og samfundsmæssige Omraader og undersøge Nødvendigheden af Ændringer i den bestaaende Lovgivning om Skoler for Ungdommen samt at overveje og fremkomme med Forslag om nye Former for Ungdomsskolearbejdet i det hele.“

Da Højskolerne talmæssigt set har været stillestaaende i den sidste Menneskealder, medens Danmarks Befolkning er steget med 50 pCt., og da Højskolen hovedsagelig har faaet sin Elevtilgang fra Landbefolkningen, samledes Interessen i første Omgang om de to Spørgsmaal: *Hvordan kan man drage flere unge til Højskolen, og hvorledes skal man udbygge Højskoleundervisningen til at være en Skole ogsaa for Byernes unge?* Iøvrigt ansaa man det ogsaa for rigtigst i Overvejelserne at anlægge et andet Synspunkt for Ungdommen under 18 Aar end for den mere modne Ungdom. Medens man var enige om, at Undervisningen for den sidstnævnte maatte være frivillig, fordi almene, menneskelige og samfundsmæssige Spørgsmaal ikke med Udbytte kan behandles, hvis Eleverne er tvunget paa Skolebænken, saa havde man ikke de samme Betæneligheder m. H. t. de helt unge, hvor Undervisningen, som det siges i Indledningen, „uden at tabe det almene af Sigte knyttes nærmere til det konkrete Indhold af Ungdommens Arbejds- og Ideverden.“ For denne Del af Ungdommen kunde der altsaa være Tale om, at Undervisningen skulde gøres tvungen. I Erkendelse af, at disse store Spørgsmaal ikke lod sig løse ved en enkelt Lov, deltes det store Udvalg i 4 Underudvalg, som saa delte Opgaverne imellem sig paa den Maade, at et Underudvalg tog sig af den Opgave at udarbejde Forslag for „Undervisningen af unge i Alderen 14—18 Aar“, et af „Revision af Lov om Statstilskud til Folkehøjskoler og Landbrugs-

skoler af 29. April 1913", et af „Nye Højskoleformer, særlig for Byungdommen" og endelig arbejdede et med den paatænkte Ungdomsskole for den ufaglærte Ungdom.

1. *Lov om Folkehøjskoler og andre tilsvarende Skoler for den voksne Ungdom.*

Denne Lov, der blev vedtaget paa Rigsdagen i Juni Maaned d. A. og fik kongelig Stadfæstelse den 4. Juli 1942, er en Afløser af ovennævnte gamle „Lov om Statstilskud til Folkehøjskoler og Landbrugsskoler af 29. April 1913". Det tør nok siges, at der i de Kredse, der skulde nyde godt af denne Lov, var megen Betænkelighed ved den Udformning, Lovforslaget havde, da det forelaa som Betænkning fra Ungdomsudvalget; siden vist i mindre Grad, da det blev forelagt paa Rigsdagen i dette Foraar. Men det er ikke Meningen eller Opgaven her at gøre Rede for Lovens Tilblivelseshistorie udover det, der allerede er nævnt i Indledningen. Formaalet med denne Oversigt er en Sammenligning mellem den gamle Lov og den nye, herunder at tage op til Drøftelse de Goder, eventuelt Problemer, som den nye Lov byder, eller som den kan tænkes at komme til at byde, naar den nu skal føres ud i det praktiske Liv*).

Det blev under Rigsdagsforhandlingerne om denne Lov sagt, at den danske Stat — det *danske Folk stod i Gæld til Højskolen*. Om den nye Lov, som den nu foreligger, har man sagt fra anden Side, at den var Rigsdagens — Folkets Gave til Højskolen. Man kunde maaske have Lov at sammenfatte dette derhen, at Regeringen afbetaler sin Gæld til Højskolen. Om denne Gæld overhovedet kan afbetales, er et stort Spørgsmaal, men det er vist en almindelig Opfattelse, at den nye Lov, saadan som den ser ud til at skulle administreres, vil lette Højskolernes Arbejde en hel Del.

Som Loven nu fremtræder, adskiller den sig fra de tidligere Love paa 3 Hovedpunkter:

*) Bemærkningerne til disse Love var ikke udkommet, da denne Artikel blev udarbejdet.

- 1) Den er ikke paa samme Maade som disse en „Beskyttelseslov“ for bestaaende Højskoler, idet Oprettelsen af nye Højskoler er væsentligt lettet ved de nye Regler.
- 2) Den giver ændrede Regler for Statstilskudet til Højskolerne.
- 3) Den har til Hensigt at give større Elevunderstøttelser.

Foruden disse Hovedpunkter er der naturligvis en Del andre Omraader, hvor det nye adskiller sig fra det gamle.

1) Allerede i Lovens Navn er det antydnet, at denne Lov er mere omfattende end sin Forgænger. Medens den gamle Lov kun nævnte de egentlige Højskoler og Landbrugsskolerne, tager den nye da ogsaa flere Kategorier med.

Selve Navnet Højskole er for saa vidt internationalt, som man i mange Lande bruger det som Betegnelse for den højere Skole, for Læreanstalter, der har erhvervsmæssig Uddannelse til Formaals, Akademier m. v. Men hvor dansk en Foreteelse Folkehøjskolen er, har vi et godt Bevis paa, idet vi i almindelig dansk Sprogbrug ved Højskoler netop forstaar Folkehøjskoler.

Da disse Skoler begyndte deres Virksomhed, først i Rødding 1844 og siden med *Kristen Kold* i Ryslinge, hvor han fandt den Form, der skulde blive varig, da var det Skoler, hvis Formaals udelukkende var — sagt med Kolds egne Ord, at „sætte Eleverne i Gang, saa de aldrig gik i Staa“, medens det ikke kom saa meget an paa at give reale Kundskaber. Denne Linie blev fastholdt af de to første Generationer, der virkede i Folkehøjskolens Tjeneste. Men som Tiden eller den tekniske Udvikling stillede større og større Krav om faglig Kunnen, faldt mange Højskoler for Fristelsen til at tage forskellige faglige Discipliner op for derved at gøre Skoleplanen mere tillokkende, idet mange Elever paa Forhaand har Ønske om at faa noget „haandgribeligt“ ud af deres Skoleophold. Denne Tidens Tendens har bevirket, at Grænserne mellem de forskellige Højskoleformer med Specialundervisning paa den ene Side og Landbrugsskoler, Haandværkerskoler m. fl. paa den anden er blevet mere og mere udflydende. Derfor skriver den nye

Lovs § 1, at man støtter 3 Slags Skoler, der skal være Kostskoler, nemlig:

- a. *Folkehøjskoler* — eventuelt med Fagafdeling,
- b. *Faghøjskoler*, der giver et enkelt Fag en fremtrædende Plads,
- c. *Landbrugsskoler, Husmandsskoler og Havebrugsskoler.*

Det skal dog bemærkes, at det faar ingen praktisk Betydning i tilskudsmæssig Henseende for en Skole, om den godkendes under den ene eller den anden Gruppe*).

Den nye Gruppe: Faghøjskoler er egentlig taget med for at udvide Højskolens Begreb og tillade en mere faglig betonet Højskolevirksomhed end tidligere, dog saaledes, at *Hovedsynspunktet altid maa være en almindende Undervisning*. Men paa den anden Side vil det nye vel ogsaa bevirke, at f. Eks. Gymnastikhøjskoler, Sygeplejeskoler o. lign. efterhaanden skilles ud fra de egentlige Folkehøjskoler, og denne Betegnelse i højere Grad kommer til at dække det Begreb, man oprindeligt knyttede til Navnet.

Hvad Højskoler med *Fagafdelinger* angaar, gælder den Regel, at Eleverne skal deltage i Højskolens almindelige Undervisning efter Regler, der fastsættes af Undervisningsministeren. Det samme gælder for Fagafdelinger, der er knyttet til Landbrugs-skoler. Hidtil gjaldt den Regel, at Elever paa Fagafdelingen skulde deltage i den almindelige Undervisning med mindst 24 Timer ugentlig. Denne Regel er det Mening at opretholde ogsaa efter den nye Lov. Med Hensyn til Fagafdelingernes Timetal stilles der derimod ikke noget bestemt Krav fra Undervisningsministeriets Side. Kun med Hensyn til *Husholdningsafdelinger* er der i Cirkulære af 23. Marts 1933 stillet det Krav, at der skal være mindst 12 Timers ugentlig Undervisning i praktisk Køkkengerning, for at det kan kaldes Husholdningsafdeling.

Der er Grund til at tro, at Antallet af Skoler, Højskoler og i

*) I det følgende dækker Udtrykket „Højskole“ disse Skoler.

hvert Fald Landbrugsskoler, der bibeholder deres Husholdningsundervisning som en „Afdeling“ ved Skolen, vil blive mindre efter de nye Love af 4. Juli 1942. Der gælder nemlig efter disse Love nu de samme Regler for Godkendelse af og Tilskud til Højskoler og Husholdningsskoler. De Landbrugsskoler, der giver en virkelig Husholdningsundervisning i Sommermaanederne, og det er der ikke saa faa, der gør, bør maaske nok for dette Sommerkursus' Vedkommende søge Godkendelse som Husholdningsskole, idet de fleste af dem vist opfylder Betingelserne herfor. Det vilde indskrænke de Vanskeligheder og Misforstaaelser, som man i Praksis hyppigt er ude for bl. a. m. H. t. Elevunderstøttelserne, der maa søges paa forskellige Skemaer til Husholdningsskoler og til Husholdningsafdelinger ved Landbrugsskoler, og som iøvrigt ogsaa hidtil har været af forskellig Størrelse.

Naturligvis vilde det være mest praktisk, at Lærerne ved en Skole er under den samme Lov Sommer og Vinter, bl. a. fordi Understøttelses- og Pensionsordning er forskellig for de to Kategorier af Skoler. Husholdningsafdelingerne har gennem mange Aar gennemført en god Undervisning, men saa længe de maa opretholdes som „Afdelinger“, er de pligtige til at give deres Elever 24 Timers almindelig teoretisk Undervisning, og det regnes blandt disse Skolefolk for et urimeligt stort Krav. Men nu er der altsaa Mulighed for, at disse Besværligheder kan løses ad den ovennævnte Vej, ja, eller eventuelt ved, at Kravet om de 24 Timer slækkes.

For *Kontrolkursus'* Vedkommende kunde Reglen om de 24 Timer almindelig Undervisning om Ugen ogsaa synes vanskelig at overholde, bl. a. fordi de fleste Landbrugsskoler har Undervisningen liggende saadan, at de helliger sig en hel Maaned ved det almindelige Landbrugskursus' Slutning til Kontroluddannelsen. I de senere Aar har man været nødt til at begynde saa smaat allerede inden Skolens Slutning. Følgen af dette kunde blive, at Kontrolkursus slet ikke godkendtes som Fagafdeling af Ministeriet. Saadan bliver det utvivlsomt for de Kursus, der ikke har Tilknytning til almindelig Landbrugsundervisning, medens Kursus, der har denne Forbindelse, nok

vil blive godkendt, selv om de ligger efter den egentlige Landbrugsskoletid.

Medens de Skoler, der ved denne Lovs Ikrafttræden var godkendte, ogsaa betragtes som godkendte efter den nugældende Lov, saa maa det bemærkes, at den nye Lovs § 3, Stk. 1, paa-byder *alle Fagafdelinger godkendt paany*.

Et af de Maal, som man satte sig i Ungdomsudvalget, før disse Betænkninger til Lovforslaget blev udarbejdet, var at bøde paa den Ulighed mellem Land og By, som giver sig saa tydelig til Kende i Højskolernes Elevtilgang. At det er et stort og ædelt Maal at faa det samme Tag i Byens voksne Ungdom, som man har haft det i Landets, derom kan alle vist være enige. Men dertil kræves nok ikke bare en ny Ungdomsskolelov, og ej heller blot lidt andre Skoleformer, end den hidtil gængse inden for Folkehøjskolen, men der kræves sikkert først og fremmest de rigtige Mænd og Kvinder, Folk, der vil leve og arbejde for deres Sag, som de Mænd gjorde det, der begyndte Folkehøjskolen for snart 100 Aar siden.

Den nye Lov aabner nu Vej for nye Muligheder, idet der efter § 2 foruden ovennævnte Skoleformer efter Loven kan understøttes *Daghøjskoler*, der samler Eleverne til Undervisning og Samvær om Dagen, eventuelt med fælles Maaltider, men saaledes at Eleverne som Regel ikke bor paa Skolen. Om denne Paragraf skal faa nogen Betydning i Fremtiden, ved ingen. Det var i høj Grad ønskeligt, men den staar og falder med de Folk, der gaar ind i Arbejdet*).

Naar man i tidligere Tilskudslove til Høj- og Landbrugsskoler satte nye *Højskoler* i Karantæne, inden de kunde faa økonomisk Hjælp fra Statens Side, saa har det ledende Motiv i de lovgivendes Dispositioner vel været, at man kun vilde understøtte levedygtige Foretagender. Ifølge hidtil gældende Lov kunde nye Skoler ikke faa Statsunderstøttelse de første to Aar, og hvad der specielt i de senere Aar virkede meget strengere var, at de heller ikke kunde modtage statsunderstøttede Elever.

*) Den er udarbejdet ud fra det i Indledningen nævnte Formaal at udbygge Højskolen til ogsaa at være en Skole for Byernes unge.

Før Verdenskrigen — og den sidste Lov blev jo til inden den første Verdenskrig — stilledes der ikke saa store økonomiske Krav til Skolerne, som Tilfældet er nu til Dags. Det er som allerede nævnt ogsaa et af Hovedpunkterne i den nye Lov, at *den gør Oprettelse af nye Skoler meget lettere.*

Naar nye Skoler er blevet godkendt af Undervisningsministeren, har de straks Ret til at modtage statsunderstøttede Elever. Dertil kommer, at en godkendt Skole, naar den har været i Virksomhed i eet Finansaar og i dette har været besøgt af mindst 15 Aarselever, kan godkendes som berettiget til at modtage Statstilskud.

Foruden disse lettere Startvilkaar gives der i den nye Lov Regler for *Statslaan ved Oprettelse af nye Skoler* eller ved Omdannelse af ældre. Dette er noget helt nyt. Men af dette nye kan man ogsaa læse, at Staten ønsker flere Skoler oprettet og desuden, at den ønsker, at disse Skoler skal være, hvad man kalder *selvejende Institutioner*. En Hovedbetingelse for, at en Skole kan kaldes selvejende, er bl. a., at Skolens eventuelle Overskud bliver Skolens Ejendom og bevares til Styrkelse af dens Økonomi. Denne Driftsform er allerede almindelig for mange især større Skoler, og den maa anses for særlig heldig, efterhaanden som der bindes større og større Kapitaler i Skolerne.

Iøvrigt er det ikke noget nyt, at Staten træder til med Kapital ved Oprettelse af en Skole. Det er sket ved to Husmandsskoler, ved Flertallet af de tekniske Skoler, og det er lovfæstet i Lov af 10. Marts 1938 for Skoler til den landbrugsfaglige Undervisning.

Naar en ny Skole er godkendt (Lovforslagets Bestemmelse om, at Skolens Beliggenhed skulde godkendes, bortfaldt under Rigsdagsbehandlingen), naar den oprettes som selvejende Institution, naar den opføres af en Organisation, Forening eller stedlig Kreds, der selv skaffer $\frac{1}{3}$ af den nødvendige Kapital til Veje, og endelig naar Plan og Tegninger er godkendt af Undervisningsministeren, saa kan Staten yde et Opførelseslaan, der svarer til $\frac{1}{3}$ af Værdien. Dette Laan maa forrentes med 4 pCt. p. a., men det er afdragsfrit. Laanet er desuden uopsigeligt, saa længe Ejendommen anvendes til sit Formaal.

Ældre Skoler kan paa samme Maade opnaa Statslaan til Uddannelser eller Modernisering, og bestaaende Skoler kan omdannes til en selvejende Institution og faa Statslaan, hvis dens Forhold taler derfor.

At alle disse Regler til Lettelse af nye Skolers Oprettelse er kommet i denne nye Lov maa ses ud fra det Synspunkt, at de økonomiske Vilkaar er meget strammere nu, end de var ved tidligere Loves Tilblivelse. Men de maa ikke mindst ses ud fra det Synspunkt, at man fra det offentliges Side i de senere Aar i stigende Grad anerkender Højskolernes opdragende Virksomhed.

Om man ved nu at lette Kaarene for Oprettelse af nye Skoler vil opnaa Hensigten at faa flere og bedre stillede Skoler i Gang, og derigennem faa øget Højskolens Virksomhed blandt Ungdommen til Gavn for Land og Folk, ja, det er et Spørgsmaal, som mange stiller sig skeptisk overfor. Det er vel almindeligt anerkendt, at de Rørelser, der fødes under trange Kaar, indebærer den stærkeste Livskraft; men det er dog intet Bevis for, at en Lovgivning af den heromtalte Art ikke skulde kunne virke efter sit Formaal. Fremtiden vil vise det — men bevise det kan den ikke; thi de skjulte Kræfter, der i disse Aar synes at rejse sig i vort Folk, vil forhaabentlig virke med Loven.

Naturligvis er der ogsaa i den nye Lov ansat Grænser for, hvor længe en Godkendelse kan opretholdes. Reglerne gaar her i Hovedsagen ud paa at stille lidt strammere Krav om Mindstetallet af Aarselever ved en Skole. Desuden pointeres det nøjere end tidligere, at Eleverne for at kunne medregnes ved Opgørelsen af Aarselever maa have ofret deres Tid fuldstændigt paa Skoleopholdet. Elever, der hører til Forstanders eller Læreres Husstand eller staar i noget Tjenesteforhold under deres Skoleophold kan ikke medregnes.

2) Det Formaal, som man satte sig ved Ungdomsudvalgets Start, at drage flere unge til Højskolen, er selvfølgelig ikke opfyldt med Bestemmelser om lettere Adgang til Oprettelse af nye Skoler. Ja, de fleste vil vel endda sige — langt fra.

Mange Skoler gør det ikke. Og det maa vel desværre indrømmes, at gode Skoler — Forstandere og Lærere — magter heller ikke Opgaven, hvis den tredie Faktor: Det økonomiske Grundlag ikke er til Stede. Om Skolernes og Lærernes økonomiske Forhold drejer sig §§ 8—12.

Det bliver undertiden gjort gældende, at Højskolerne som frie Skoler tværtimod at tage mod større Tilskud fra Staten helt burde frigøre sig fra denne; men — som det siges i Udvalgsbetænkningen — det er urigtigt, at „Staten staar elier behøver at staa i et Modsætningsforhold til Højskolen som en fri Skole, og hvis Højskolen frigjorde sig for Støtte fra Staten, vilde det betyde, at den kun blev en Skole for de velhavende, men ikke en Skole for hele Folket.“ Og dette sidste var jo netop Lovens Formaal. Den nye Lovs Rammer giver da ogsaa Mulighed for *større Statstilskud til Skolerne, men specielt til Lærerne*. Og der er ingen, der af den Grund behøver at frygte for Højskolens Fremtid som fri Skole. Ej heller behøver Højskolefolk at have Samvittighedskvaler i den Anledning; thi — som Folketingsmand *Kristen Amby* udtrykte ved Lovens første Behandling: „Det er det danske Samfund og iøvrigt ogsaa den danske Stat, der staar i Gæld til det Arbejde, Højskolen har gjort“, og videre, „at Statens Støtte i Forhold til den Betydning, Skolen har for Folket, i Virkeligheden er meget ringe.“

Statstilskudet er efter den nye Lov at beregne efter følgende Satser:

- 1) Et Grundtilskud til alle Skoler paa 1000 Kr. Tidligere 500 Kroner.
- 2) $\frac{2}{5}$ af det til Forrentning og Vedligeholdelse af Skolens Bygninger medgaaede Beløb beregnet til 5 pCt. af Skolebygningernes Værdi og Værdien af Inventar og Skolemateriel. Denne Værdi fastsættes efter Vurdering. Hidtil var Bygningstilskudet 0,6 pCt. af Bygningernes Assurancesummer.
- 3) Halvdelen af Skolens Udgifter til Lærerløn med en vis Maksimums- og Minimumsbegrænsning for den enkelte

Lærers Løn. Tidligere eksisterede kun en lavere Maksimumsbegrænsning.

4) 35 pCt. af Udgifterne til Undervisningsmateriel som hidtil.

Hvor meget større *Statstilskud* Skolerne som saadan kan faa herefter, kan ikke afgøres, før den under Pkt. 2 nævnte Vurdering har fundet Sted — om det i det hele taget kommer til at betyde større Tilskud. Denne *Vurdering* skal inden for Provinserne foretages af stedlige Vurderingsmænd — Haandværkere — og saaledes at en enkelt Mand faar Overtilsynet hermed. Vurderingen skal foretages af Virksomheden som Skoleejendom i Lighed med, hvad der for nogle Aar siden fandt Sted for Privatseminarierne.

Derimod giver Loven *Lærerne bedre Vilkaar*, saa meget mere som Loven som noget helt nyt indeholder Bestemmelser om *Alderstillæg* — eller Anciennitetstillæg — der udbetales fra Staten til Lærerne hvert Kvartal. Alderstillæggene er 600 Kr. aarlig efter 5 Aars fast Ansættelse, 1200 Kr. efter 10 Aar og højeste Tillæg 1800 Kr. efter 15 Aar i Højskolens Tjeneste. Forstandere og Lærere, der faar Alderstillæg (Betingelse herfor er en Minimumsløn af 3600 Kr. aarlig og et mindste Timetal af 540), skal være Medlemmer af Understøttelseskassen for Folkehøjskoler og Landbrugsskoler. Man vil heraf forstaa, at der nu er Mulighed for at skabe gode Vilkaar for Højskolens Lærere. Og det var ogsaa Meningen, idet man har ment i Ungdomsudvalget, at de hidtil gældende Lærerlønninger „ikke er af en saadan Størrelse, at de indeholder den tilstrækkelige Opfordring til unge veluddannede Lærere til at indtræde i Højskolens Tjeneste.“

Formaalet med Alderstillægget er „Hensynet til at gøre et vist Antal af Lærerstillingerne til Fremtidsstillinger, hvorigennem velegnede Højskolelærere kan fastholdes ved Gerningen.“ For yderligere at sikre — eller rettere opfordre ogsaa de bedst uddannede unge til at gaa i Højskolens Tjeneste, er det blevet lovfæstet, at man ved Overgang fra Lærergerning i Statens eller Folkeskolens Tjeneste — eller omvendt — kan *medtage sin Tjenestealder* indtil 10 Aar.

For *Forstandernes Vedkommende* indeholder Loven ikke som tidligere Lov nogen Bestemmelse om, at der gives Tilskud — før 20 pCt. — af Forstanderens Løn som Lærer. Derimod faar Forstanderen Alderstillæg, naar blot een af hans Lærere oppebærer mindst 3600 Kr. i aarlig Løn. For „Nybegyndere“ betyder denne Ordning afgjort et Minus, idet en Forstander, der har været Lærer en Aarrække, efter Lovens Bogstav ikke kan faa regnet sin Lærertid med, naar Ancienniteten skal fastsættes. Dette forekommer mærkeligt.

3) Denne anden Del af Loven betyder vist ikke for alle Skoler en Fordel; men skulde der enkelte Steder blive lidt større Udgifter til Lærerløn for at udnytte Lovens Tilskudsbestemmelser, saa maa det ikke glemmes, at *Lovens tredie Afsnit, der angaar Elevunderstøttelserne*, er til Fordel for alle Skoler, og hvad der er det væsentlige her, er *til Fordel for hele den Sag, som Loven drejer sig om*, nemlig at skaffe flere Elever Mulighed for at komme paa Skole. „Lysten driver Værket“, siger man og med Rette. Ingen skal tvinges paa Skole; deraf vilde der intet godt komme, og det maa ogsaa være et godt Princip, at den unge maa ofre noget for at komme der. Højskolerne skal ikke være et Hvilehjem eller et Sted, man søger, fordi Tiden ikke vil gaa paa anden Maade.

Under denne Lovs første Behandling paa Rigsdagen udtalte Folketingsmand P. Gregersen: „Jeg tror ikke, at det økonomiske har haft den afgørende Indflydelse paa den omtalte Stagnation af Elevtilgangen eller paa den absolutte Tilbagegang. Jeg tror derfor heller ikke paa, at denne Lov, der vil stille Højskolerne gunstigere økonomisk, give Lærerne bedre Lønvilkaar og Eleverne større Tilskud, væsentlig vil ændre Tilgangen til Højskolerne.“ Denne Udtalelse vil mange sikkert være enige i, men det er trods alt en almindelig Mening blandt Skolefolk, at den store Tilgang til Skolerne i disse Aar for en stor Del skyldes, at Landbrugets Økonomi er væsentligt lettet, selv om vort Folks Stilling siden 9. April maaske ogsaa gør sit dertil. Naar man hver Dag skal regne efter, om de sparsomme Indtægter nu kan klare de nødvendigeste Ud-

gifter, saa kommer Landmandens Børn ikke paa Skole, og med smaa Lønninger kommer Piger og Karle kun i ringe Tal. „Det er“, som Undervisningsministeren sagde ved Lovens Forelæggelse, „en Hovedbetingelse for at faa de unge paa Højskole, at de ikke af økonomiske Grunde forhindres deri.“

Ud fra Erkendelsen af ovenstaaende Erfaringer havde Ungdomsudvalget udarbejdet et særligt Opsparingssystem for unge, der vilde paa Højskole, og de, der brugte dette System skulde stilles gunstigere ved Understøttelsernes Uddeling. Dette Forslag kom ikke frem paa Rigsdagen.

Den gamle Lovs Maksimum for Elevunderstøttelser fra Staten er 720 000 Kr. Men dette Beløb er i de sidste Aar gennem Finanslovhjemmel forhøjet meget betydeligt til over 1,1 Mill. Kr. Statstilskudet til Skolerne direkte var omkring 600 000 Kr. Man har ved disse sidste Aars Forhøjelser paa en Maade „taget Forskud“ paa den nye Lov, idet det som nævnt er et af dens Hovedpunkter at give større Understøttelser til Eleverne. Desuden er det Hensigten med den nye Lov at skabe *mere rationelle Regler for Understøttelsernes Fordeling*, og med Ministerens Ord at „understrege det Princip, at Understøttelsen er en Hjælp til Selvhjælp.“

Efter den nye Lov beregnes Understøttelserne ikke som nu efter et bestemt fastsat Beløb pr. Elev, men de skal stilles i direkte Forhold til Udgifterne ved et Skoleophold: Opholdet, Undervisningen, Bøger m. m. Om dette Udgiftsbeløbs Størrelse skal der foreligge Indstilling fra Foreningen af Høj- og Landbrugsskoler, og — det maa man lægge Mærke til — Fastsættelsen foretages derefter af Undervisningsministeren. Ministeren fastsætter efter Forhandling med Folketingets Finansudvalg, hvor stor en Del af disse Skoleudgifter Eleverne selv skal tilvejebringe. Efter Elevernes og Forældrenes Indtægt og Formue fastsættes bestemte Satser for, hvor *mange Procent af Beløbet Eleven selv skal yde. Resten tilskydes af Staten*, dog ikke ubegrænset, idet Statens samlede Tilskud bestemmes paa Finansloven. Hvis der er *for mange Ansøgere, udskydes fortrinsvis de yngste*.

Nu fastsættes altsaa bestemte Beløb som Elevens nødven-

dige Bidrag til Skoleophold, og det er en Fordel ved den nye Bestemmelse, at enhver ung Mand kan vide nøjagtigt, hvor meget han skal af med. Hidtil var det Statens Tilskud til den enkelte, der laa fast. Rollerne er delvis byttet om. For Skolefolk synes det at være en heldig Form for Begrænsning at udskyde de yngste. Har man søgt et Aar uden at komme med, har man store Chancer det næste.

Arbejdsløse, der vil paa Skole, skal ind under den almindelige Understøttelsesordning i Stedet for som nu at faa hele Understøttelsen fra Arbejdsløshedsfonden. De skal selv skaffe $\frac{1}{4}$ af det Beløb, de efter almindelige Regler selv skulde skaffe. Det er vist en Følge af daarlige Erfaringer, at man nu forlanger, at de selv skal yde noget, hidtil kom de jo helt gratis. Ja, og saa faar Eleverne paa en Skole da ogsaa alle „principiel Ligestilling“, som det blev sagt ved Forelæggelsen. Ligestillingen køber de arbejdsløse for 40 Kr., saa det skulde ikke kunne holde nogen, som har Lyst, tilbage.

Iøvrigt var det — Undervisningsministerens Ord ved Forelæggelsen — „en lykkeligere Løsning, hvis de arbejdsløse fik Arbejde, og de arbejdende kunde faa Lejlighed til at komme paa Højskole.“ Desværre maa det vel indrømmes, at Frygten for Arbejdsløshed efter Skoleopholdet har været en alvorlig Hindring for unge fra Byerne, naar de ellers havde Lyst til et Højskoleophold. „Det er mit Haab“, sagde Ministeren, „at Organisationernes Forstaaelse af Sagens Betydning maa finde Udtryk i, at man i de enkelte Tilfælde finder de Udveje, som gør det muligt for den unge Arbejder at komme paa Højskole. Det maa efter min Mening tillægges den største Betydning, om man kunde faa ogsaa Byernes Ungdom paa Højskolebænk sammen med Ungdommen fra Landet. Et betydningsfuldt Bidrag kunde herved ydes til Udjævning af Fordomme og til gensidig Forstaaelse.“

At det er en god Lov, der her har set Dagens Lys, vil mange efterhaanden sikkert være enige om. Selv om den som Tilskudslov ikke er saa rundhaandet som Ungdomsudvalgets Betænkning, saa har den offentlige Diskussion og Forslagets Gang gennem Rigsdagen sammen bevirket, at den nye Lovs

Bestemmelser ikke er saa forskellige fra den gamles og derfor heller ikke mere indgribende i Højskolens Arbejdsform, end man vil tage vel imod Loven. Man skaber ikke en Højskole ved nye Paragraffer. Det maa man stadig holde sig for Øje; men er Forudsætningerne ellers til Stede, saa vil en Lov som denne forhaabentlig give Skolerne saa sunde Vilkaaar, at de kan fortsætte Arbejdet til Gavn for Folk og Land.

2. *Lov om Husholdningsskoler og Husholdningsseminarier m. m.*

Medens de øvrige i denne Redegørelse omhandlede Love har været Genstand for Overvejelser i det af Undervisningsministeren nedsatte Ungdomsudvalg og er blevet til efter dette Udvalgs Betænkninger, saa er denne Lov udarbejdet paa Grundlag af det Udkast til Lovforslag om Husholdningsundervisning, som udarbejdedes af den af Statsministeriet 1938 nedsatte Husholdningskommission.

Af forskellige Grunde, bl. a. fordi Ungdomsskolen blev frivillig og Aftenskolens Tilskudslov forbedredes og vist ogsaa af rent økonomiske Grunde, har man imidlertid ikke paa alle Omraader fulgt Husholdningskommissionen. Denne Kommission havde opbygget en Husholdningsundervisning, hvis forskellige Led var først Undervisning i Børneskolens ældste Klasser, dernæst en 3-aarig frivillig Ungdomsundervisning, hvorpaa Husholdningsskolerne og siden eventuelt Husholdningsseminarierne kunde bygge Undervisningen for de mere modne unge Kvinder. Det mellemste af Leddene, den 3-aarige Ungdomsundervisning er faldet ud, idet det ved den frivillige Ungdomsskolelov og Aftenskolelovens Hjælp er muligt at udbygge den Husholdningsundervisning for unge Piger, som allerede i en Del Aar har ligget i en sund Udvikling.

Efter Folkeskoleloven af 1937 er det paabudt, at der i de sidste to Aar af den undervisningspligtige Alder skal gives *Pigerne Undervisning i Husholdning*. Efter den heromhandlede nye Lov bliver det nu en *Pligt for alle Skoler*, ogsaa eksamens- og tilskudsberettigede Skoler at give Husholdningsundervisning i nævnte Omfang.

Hovedafsnittet i Loven omhandler naturligvis de egentlige Husholdningsskoler. Disse bliver nu *fuldstændig ligestillet med Højskoler og Landbrugsskoler*, idet Lovens Paragraffer m. H. t. Statsstøtte svarer fuldstændig til den nye Højskolelovs. Det vil derfor være Tidsspilde at gentage de enkelte Bestemmelser i dette Afsnit. Ved denne Ændring forbedres Husholdningsskolernes Stilling væsentligt, og Adgangen til dem lettes for Eleverne. For Husholdningsseminarierne gælder ligeledes, at de ligestilles med de private Seminarier i økonomisk Henseende.

Om selve Skolerne gives der ganske enkelte Regler, som ikke er omtalt ved Gennemgangen af den foregaaende Lov. Med Hensyn til Undervisningsplanen kræves det saaledes, at der foruden den praktiske og teoretiske Undervisning i Husholdning gives en vis *almendannende* Undervisning. Dermed erkender Loven Husholdningsskolernes Samhørighed med de øvrige frie Skoler for den voksne Ungdom. Desuden kan der ydes Tilskud til Skoler, der i Forbindelse med almindende Undervisning tager Sigte paa Uddannelse paa andre Omraader af Husvæsenet og Virksomheden i Hjemmene som f. Eks. de saakaldte *Landhusmoderskoler*.

Der kan som hidtil holdes *Husholdningskursus i 3 eller 5 Maaneder*. Man har her ikke ment at kunne følge Kommissionens Indstilling om at kræve 5 Maaneders Undervisning paa alle Kursus.

Husholdningsseminarierne skal naturligvis ogsaa godkendes. For at Elever kan optages paa dem kræves, at Eleven er fyldt 20 Aar, har Helbredsattest, har gennemgaaet en 5 Maaneders Husholdningsskole, bestaaet en særlig Optagelsesprøve, og hvad der forekommer vigtigt — der stilles Krav om en vis Arbejdstid ved almindelig praktisk Husgerning. Dette Krav svarer til Landbohøjskolens Krav til Landbrugsstuderende, og det er en kendt Sag, at det har været til overmaade megen Nytte for det danske Landbrug. Ingen kan tvivle paa, at det ogsaa vil være det for Husgerningen.

Af særlige Bestemmelser i den nye Lov lægger man Mærke til, at de i de seneste Aar opdukkede Husholdningsskoler,

der tjener et eller andet Reklameøjemed, ved Avertering tydeligt skal angive dette, og de kan naturligvis ikke faa Statsstøtte.

Desuden bemærker man, at Husholdningsundervisningen vil faa et særligt *Raad*, der skal være vejledende for Undervisningsministeren. Det svarer til det Højskoleraad, som man vilde have oprettet for Højskolerne, men som faldt ved Rigsdagsbehandlingen. At det i mange Tilfælde kan være til Gavn for Skolerne, kan der vist ikke være nogen Tvivl om.

Efter denne og de i det følgende omtalte Loves Gennemførelse bliver det nu *muligt at organisere Husholdningsundervisningen efter en samlet Plan*, saa den bliver fremadskridende fra Barneskolen over Undervisningen efter Ungdoms- eller Aftenskoleloven og videre til de egentlige Husholdningsskoler. Opgaven med denne Organisering vil kunne optages af de nedennævnte Skolenævn i Kommunerne og Amterne.

Som disse Love nu foreligger, er de en Anerkendelse af et trofast og dygtigt Arbejde gjort af Husholdningsundervisningens Pionerer.

3. Lov om Ungdomsskoler for den ufaaglærte Ungdom.

Med Teknikkens Udvikling er Ungdommens Oplæring blevet mere og mere ensidig. Den primitive Oplæring, som fandt Sted i det gammeldags Bondesamfund eller i Haandværkerhjemmet, slaar ikke længere til, og den finder kun sjældent Sted. Men en ensidig teknisk Uddannelse skaber ikke noget helt Menneske. Balancen er rokket, og den moderne Ungdom er i stort Tal blevet rodløse Individer, der søger Spænding og Oplevelse uden for Arbejdspladsen. Der er for dem ingen Forbindelse mellem Dagens Arbejde og en lykkelig Fremtid. For en stor Part af Ungdommen særlig i Byerne bliver Rodløsheden endnu mere udpræget derved, at de ikke føler sig bundet til Hjemmet. Ej heller bliver deres Samhørsfølelse styrket paa anden Maade, idet Sognegrænser ikke kendes, og Fler-tallet hverken deltager i nogen Art Foreningsliv eller Samvær i Skoler.

Under Indtrykket af, at man maa søge at hjælpe denne Ung-

dom til at blive forstaaende og dygtige Samfundsborgere, var der netop nedsat et Underudvalg i Undervisningsministeriets Ungdomsudvalg, der skulde søge udformet en Ungdomsskole for unge ufaglærte i Byerne. Naar den kun skulde omfatte de ufaglærte, var Aarsagen den ganske klare, at Haandværkets unge og — uden for Bygrænserne — Landbrugets unge staar i nær Tilknytning til deres Erhverv og for Størstepartens Vedkommende har Fritiden optaget i Skole eller Hjem.

Paa Udvalgets Foranledning blev der af Det statistiske Departement foretaget en Opgørelse over, *hvor mange unge mellem 15 og 18 Aar, der overhovedet ikke deltog i nogen Art Undervisning*. Ved denne Stikprøve viste det sig, at for Byernes Vedkommende gav Undersøgelsen til Resultat, at 33 pCt. af de unge Mænd og 47,5 pCt. af de unge Piger ingen Undervisning havde faaet efter deres 14. Aar. For Bude, Kuske og lign. steg Tallet endda til 80 pCt. og for Husassistenter til 68 pCt. I Landkommunerne havde 53,5 pCt. af de unge Mænd og 64,4 pCt. af de unge Piger ikke faaet nogen Undervisning efter deres 14. Aar. Tallene voksede her til 67 pCt. for Landbrugsmedhjælpere og 71 pCt. for Husassistenter. Rundt regnet blev Resultatet af Undersøgelsen, at ca. tre Femtedele af de unge ingen Undervisning faar efter deres 14. Aar. Ved Bedømmelsen af Tallene maa man dog erindre, at der paa Landet er en ret omfattende frivillig Undervisning i Gang for de unge, og disse frie Ungdomsskoler*) med landbrugsfaglig Undervisning eller Husholdningsundervisning søges for en stor Del af unge over 18 Aar.

Under Drøftelserne om en passende Skoleform for Byernes ufaglærte unge — og man var blevet enige om foreløbig kun at tage dem ind under Loven — vilde man gerne have fulgt de *svenske Ungdomsskoler*, der siden September 1918 har været *obligatoriske og hyppigt er indrettede som Dagskoler*. Dagundervisningen som det normale maatte man lade falde, og

*) De landbrugsfaglige Ungdomsskoler er siden 1938, da Loven om dem gennemførtes, udbredt saa meget, at Ungdomsskoleloven og Aftenskoleloven rimeligvis ikke faar saa stor Betydning for den landøkonomiske Undervisning.

selv om Ungdomsudvalget ikke nærede Betænkeligheder ved at foreslaa tvungen Undervisning, saa viste den Diskussion, der sidste Vinter rejstes om dette Spørgsmaal, at man endnu herhjemme mente at maatte forsøge at løfte Opgaven paa frivilligt Grundlag. Momenter for eller imod Frivillighed som Grundlag for denne Ungdomsskole skal imidlertid ikke vejes her.

Som Loven nu er givet, omfatter den følgende Hovedpunkter:

- 1) *Ungdomsskolernes Oprettelse, Skoleformer og Undervisning.*
- 2) *Nedsættelse af Ungdomsskolenævn og Amts-Ungdomsskolenævn og disses Opgaver og Beføjelser.*
- 3) *Lærerne ved Skolen.*
- 4) *Udgifterne og deres Fordeling.*

Med denne Lovs Gennemførelse er, som det for nylig blev sagt af Formanden for Skoleudvalget i Odense, Konsul N. J. Hastrup, en gammel Forsømmelse mod en talrig Del af Samfundets unge blevet afhjulpet.

1) Det er saaledes en *ny Skoleform, der her skal føres ud i Livet*, og det er derfor afgørende for dens Trivsel, at den modtages af hele Befolkningen med Velvilje. Dette var vist det afgørende, da man valgte at gøre Skolen frivillig. Men denne *Frivillighed gælder kun for Eleverne*; for Kommunerne, d. v. s. Købstadskommunerne og visse Landkommuner med bymæssig Bebyggelse er der *Pligt til at oprette en Ungdomsskole*, undtagen hvor en allerede oprettet privat Ungdomsskole kan tilfredsstille Behovet. Desuden skal Ungdomsskole oprettes i Landkommuner, hvor Forældre til mindst 15 unge Mennesker mellem 14 og 18 Aar fremsætter Anmodning derom, og et Fler-tal af Skolekommissionen anbefaler det. Er der under 15 Elever til en offentlig Ungdomsskole, bortfalder Kommunernes Forpligtelse til at holde Skole i saadanne Aar. Oprindeligt mente man, at Skolen kun skulde være for 16—18-aarige, men selv om den nu er udvidet til 14—18-aarige, saa er det alligevel

Lovens Mening, at de unge, der søger Skolen, skal have været ude i det praktiske Erhverv et Aar eller to, før de kommer paa Skolebænk igen.

Disse Skoler kan formes som *Dagskoler*, omfattende en ugentlig Arbejdsdag eller to halve om Ugen i eet eller to Aar, som *Aftenskole* med et større Timetal fordelt paa to Aar eller som en *Ungdomskostskole* af mindst to Maaneders Varighed. Skolerne kan som antydnet være private og skal i saa Fald godkendes af Undervisningsministeren. Og Loven giver det *private Initiativ praktisk talt samme Støtte, som Kommunerne faar*. Det er heldigt, at der er givet det private Initiativ en Chance, og mange haaber, at det derved kommer til at gaa foran og vise Vejen, vise hvilken af Skoleformerne der er bedst egnet til Formaålet, selv om Chancerne vel er størst for, at Ungdomsskolerne bliver en fast kommunal Skole. Man skulde paa Forhaand mene, at Aftenungdomsskolerne har de største Chancer i Byerne, medens Ungdomskostskolen eller Dagskolen vil være en tiltalende Form i Landkommunerne.

Hvilken Form det end bliver, saa skulde *denne Skoles Særkende* blive, at den skal have *et praktisk betonet Præg*. „Det skal være en Skole, der afviger fra de øvrige Skoleformer ved i særlig Grad at knytte sin Undervisning til de mere praktiske Ting og Forhold, der staar i Forbindelse med det Arbejde, som disse unge er henvist til,“ sagde Undervisningsministeren i et Interview engang i Efteraaret. At den skal være praktisk betonet vil sige, at mindst Halvdelen af det samlede Timetal skal afpasses efter de Hovedbeskæftigelser, der staar Eleverne aabne i Erhvervslivet. Desuden skal Undervisningen, under hvilken der *skal* gives Øvelser i Dansk, praktisk Regning og Tegning, omfatte en Række *almendannende Fag*, blandt hvilke man noterer Historie, Litteraturkundskab, Samfundslære m. m. fl.

2) Naturligvis maa Industriledere, Arbejdsgivere, der har de unge i deres Brød, være interesseret i at faa unge med en udviklet Ansvarsfølelse, og for saa vidt man mener, at Skolen kan tjene dette Formaal — og hvem tør tvivle paa Mulig-

heden deraf — saa maa disse Arbejdsgivere have en vis Pligt til at tilskynde deres unge til at følge Skolen. At *Hjemmene* kan gøre en hel Del for at faa de unge til at søge denne Undervisning er selvfølgelig givet, og der findes ogsaa en Del unge i denne Aldersklasse, som selv vil være i Stand til at se det nyttige i at søge Skolen. Og dog var man inden for Ungdomsudvalget af den Formening, at der maatte sættes yderligere Foranstaltninger i Gang for at trække Elever.

Til dette Formaal og iøvrigt som samlende Organ i *Kommuner og Amter* nedsættes der efter Loven *henholdsvis Ungdomsskolenævn og Amts-Ungdomsskolenævn*. I Nævnene skal sidde Repræsentanter for Kommunalstyrelser og Amtsraad, for Skolekommission, Amtsskolekonsulenten skal være med, for Lærere og de i Sagen interesserede Organisationer, det er i de kommunale Nævn „Dansk Arbejdsgiverforening“, Fagforeninger og Organisationer, der virker i Husholdnings-Ungdomsundervisningens Tjeneste, i Amtsnævnene Landboforeninger, Husmandsforeninger, Husholdningsorganisationer og „Dansk Arbejdsmandsforbund“.

Disse Nævn har en lang Række af Opgaver og Beføjelser, af hvilke de vigtigste for Ungdomsskolenævnene (de kommunale) er: At *modtage Anmeldelser* om al Ungdomsundervisning i Kommunen efter denne Lov og efter Aftenskoleloven, at indsende Ansøgninger til Undervisningsministeriet om *Godkendelse* af private Skoler, at udarbejde *Skoleplan*, Timeplan, at føre *Tilsyn*, at antage *Lærere*, som noget meget vigtigt at sørge for, at Planen og Tidspunktet for de enkelte Kursus bringes til de unges Kundskab og endelig at udarbejde en samlet Aarsoversigt over Ungdomsundervisningen i Kommunen. Denne Oversigt skal indeholde en Række Oplysninger, blandt hvilke man bemærker en *Opgørelse over Antallet af Elever* sammenholdt med Antallet af unge, der kunde have deltaget i Undervisningen. Disse Ungdomsskolenævn skal oprettes i alle Kommuner, der har indrettet Undervisning efter denne Lov, og de faar altsaa en *særlig Opgave med at tilskynde Ungdommen til at benytte det Tilbud, der her gives dem*.

Amtsnævnenes Opgaver falder for en Dels Vedkommende

sammen med de kommunale Nævns. Men desuden har de mere vidtrækkende Opgaver af særlig Betydning for Landkommunerne. De skal i det hele virke for, at der i Amtets Landkommuner i videst mulig Omfang *aabnes Adgang til Deltagelse i Ungdomsundervisning* gennem Ungdomsskoler, Fortsættelsesklasser, Aftenskoler og landbrugsfaglig Undervisning. De skal skaffe sig Oplysning om, hvilken Undervisning der allerede er i Gang, og foretage fornødne Skridt til, at den kan komme i Stand, hvor den ikke findes.

Foruden disse Nævn skal der efter den nye Aftenskolelov i Landkommuner, hvor der ikke er oprettet Ungdomsskolenævn, oprettes et *Aftenskolenævn*, hvis Opgave det vil være at udtale sig om alle Planer for Aftenskoler i Kommunen, føre Tilsyn med disse og paategne Ansøgninger om Tilskud til Aftenskoler.

I visse Egne af Landet er Ungdomsundervisningen gennem allerede eksisterende Skoleformer ret vidt udviklet og af stor Betydning, men Oprettelsen af saadanne Nævn har længe været ønskelig og „det er min Tro“, sagde Undervisningsministeren ved Lovforslagets Forelæggelse, „at de vil kunne faa megen Betydning for Udviklingen af Ungdomsundervisningen paa Landet og Iværksættelse af Undervisning i de Egne, hvor denne Undervisning har vanskeligt ved at komme til Udfoldelse.“

3) *Lærerne ved Ungdomsskolerne* vil fortrinsvis blive Time-lærere, der har anden Virksomhed ved Siden af. Almindeligst vil det vel blive de Folkeskolelærere, som interesserer sig for denne Del af Ungdommens Opdragelse i vort Land, og som har Evne til at forstaa og undervise denne Ungdom, men „det var ønskeligt, om ogsaa Mænd fra det praktiske Erhvervsliv med pædagogisk Forstaaelse og Interesse vil se det som en Opgave og Tilfredsstillelse at medvirke til Opdragelse og Uddannelse af den Ungdom, de beskæftiger“, sagde Ministeren ved Forelæggelsen.

Ved Ungdomsskoler med flere Lærere ansættes en af disse som Leder. Paa Dagskoler eller Ungdomskostskoler kan der

oprettes faste Lærerstillinger. For alle Lærere oprettes der Kursus — kortere og længere — paa Statens Lærerhøjskole til Uddannelse af Lærere til Ungdomsundervisning.

4) *Lærerlønnen* kan være forskellig fra Sted til Sted; men man har dog i Loven regnet med en Timeløn af 4 Kr. som det normale. Udgifterne til Lærerløn deles mellem Stat og Kommune, til Aftenungdomsskoler deles de ligeligt — 2 Kroner fra hver. Kommunens Tilskud kan godt være større. Fordi man anser Dagungdomsskoler og Ungdomskostskoler som særlig betydningsfulde, giver Staten til Lærere ved saadanne Skoler et større Tilskud, nemlig 3 Kr. til Dagungdomsskoler — Kommunen behøver da kun at give 1 Kr., Staten afholder $\frac{3}{4}$ af Udgifterne til Lærerløn ved Ungdomskostskolerne.

Læremidler til Skolerne skal stilles *vederlagsfrit* til Raadighed for Eleverne, og her deles Udgifterne ogsaa, medens *Kommunen alene maa stille Lokaler med Lys, Varme og Rengøring til Raadighed*. Paa sidstnævnte Omraade gøres dog en Undtagelse, idet Staten her ogsaa støtter Kostskoler — kommunale eller private — med 200 Kr. mdl. for det første Hold + 100 Kr. yderligere for hvert følgende Hold.

Denne nye Lov, hvis Hovedpunkter her er trukket op, rækker langt i sine Krav til Kommunerne og til Staten, ja, adskillige vil maaske endda mene, at det er for store Krav. Den giver Rammen for en Ungdomsskole af stor Værdi for den Del af Ungdommen, der paa adskillige Omraader er vanskeligst stillet. Forhaabentlig vil disse unge i Fremtiden vise, at Diskussionen om den frivillige eller tvungne Ungdomsskole har faaet sin rette Løsning.

Efter al Sandsynlighed vil det nok være for optimistisk at tro, at Loven alene med sine Bestemmelser kan hidkalde alle de unge, der bør være med. Der maa ganske sikkert gøres et stort Agitationsarbejde af Pressen eller endnu hellere af Arbejder- og Arbejdsgiverorganisationer, og saa maa der nok indføres et frivilligt Kontrolsystem, som det fandtes ved Skolen i Odense i Vinteren 1941/42, ifølge hvilket der udgik Med-

delelse til Arbejdsgivere og Forældre ved gentagen Forsømmelse. Man har vel Lov til at ønske, at der vil komme saa mange til disse Skoler, at Arbejdsgiverne ved Pladsbesættelse kan foretrække de unge, der har været paa Skole. Men det kræver paa den anden Side, at Skolerne evner at give Ungarbejderne Forstaaelse af Arbejdets enkelte Led og af dets Betydning for Medborgere og for Samfundet. Den nye Skole kan medvirke til at udjævne Forskelle mellem faglærte og ufaglærte. Alle kan faa en grundlæggende regelmæssig Undervisning. Nu er det væsentlige — ja, det afgørende — om Skolen, og det vil først og fremmest sige Lærerne, kan finde den Form, der baade tiltaler de unge og løfter deres Tilværelse. Dermed staar og falder dette nye.

4. *Lov om Tilskud til Aftenskoler.*

Medens Ungdomsundervisning for de 14—18-aarige er noget helt nyt, er Aftenskolerne allerede en gammel og prøvet Undervisningsform. I den nok saa bekendte gamle danske Skolelov fra 1814 gaves der Anvisning paa Indretning af Aftenskoleundervisning. Men det var først i 1930, at Aftenskolerne fik deres egen Tilskudslov, som afløstes af den indtil i Sommer gældende Lov fra 1935. Denne sidste Lov satte Tilskudene til Aftenskolens Lærere ned, hvilket man med Rette har fundet urimeligt, idet Aftenskolen gennem lange Tider har vist, at den evnede at faa Forbindelse med store Kredse af Befolkningen i By og paa Land. Ingen andre Skoleformer har haft Betydning for saa stor en Del af Ungdommen som denne, der sidste Vinter i 3700 Skoler samlede omkring 120 000 Elever. Særlig Betydning har den naturligvis for Folk af det brede Lag, der maa søge sin Undervisning efter endt Arbejdstid. Særlig stor Betydning har disse Skoler haft i Byerne, dels fordi de findes der i noget større Tal end paa Landet, men særlig fordi de for Flertallet af den arbejdende Ungdom byder den eneste Mulighed for at faa Undervisning efter den skolepligtige Alder.

Den nye Lov byder paa en Række Forbedringer af forskellig Art, af hvilke de væsentligste er:

- 1) *Bedre økonomiske Kaar for Aftenskolen som Helhed.*
- 2) *Bedre Adgang til gode Lokaler og flere Undervisningsmidler.*
- 3) *Den aabner Muligheder for en udvidet Undervisning af unge og ældre, der møder med nogen Foruddannelse — en Slags Aftenhøjskole.*
- 4) *Den lovfæster Rammerne om den udmærkede Husholdningsundervisning, der i en Aarrække har været gennemført efter den gamle Lov.*

Naturligvis stilles der i denne Lov som i de andre Love, der angaar den frie Undervisning, visse Krav, som maa opfyldes, hvis Staten skal understøtte Skolerne. De vigtigste Betingelser er

- at *Eleverne skal være ude over den undervisningspligtige Alder,*
- at *Skolen, dens Undervisningsplan og Lærerkræfter er godkendte,*
- at *et passende Lokale med Lys, Varme og Rengøring stilles til Raadighed,*
- at *der udefra — af en stedlig Kreds eller Kommunen — er sikret Skolen et Tilskud af mindst 1 Kr. for hver Undervisningstime til Lærerløn. Efter den nye Lov kan der afkræves Eleverne et mindre Indskrivningsbeløb, medens Undervisningen iøvrigt skal være vederlagsfri.*

1) Foruden disse Bestemmelser er det en Forudsætning, at der fra Elevernes Side gøres et virkeligt Skolearbejde. Det er bestemt i Loven derved, at der *kræves skriftlige Øvelser* til de fleste af de Fag, der kan tages op paa Skoleplanen og ved, at Gymnastik, Sang og Musik højst maa fylde $\frac{1}{3}$ af det samlede Antal egentlige Skoletimer, og Foredrag og Oplæsning højst maa udgøre $\frac{1}{4}$ af disse Timer bortset fra Gymnastik, Sang og Musik. Ja, man har endog gradueret Statens Tilskud til Skolerne saaledes, at der normalt gives 2,40 Kr. til hver Undervisningstime, men at dette nedsættes til 1,80 Kr., hvis der ikke er knyttet skriftlige Øvelser til Timerne.

Efter dette vil Aftenskolens Lærere normalt faa en Time-løn af 2,40 Kr. + 1,00 = 3,40 Kr. pr. Time. I Ungdomsskolen bliver Timebetalingen som nævnt 4,00 Kr. Adskillige Organisationer henvendte sig til Folketingsudvalgene under Lovens Behandling for at faa denne Forskel udlignet — med nogen Ret vil man synes, men det maa ikke glemmes, at Aftenskolen er friere stillet m. H. t. Valg af Fag og Lærere end Ungdomsskolen. Der aabnes i Loven Muligheder for at kunne give højere Honorar til tilrejsende Lærere, til Lærere ved den saakaldte Aftenhøjskole eller til indkaldte fremmede Foredragsholdere ved Aftenskolerne. Desuden kan til *Lærere, der fortrinsvis har deres Gerning* ved Aftenskolerne — og dette vil vist særlig faa Betydning for *Husholdningslærerinder* — ydes et særligt *Alderstillæg*. Hidtil har det været almindeligt, at selv saadanne „faste“ Lærere først fik deres Løn længe efter Skolens Start, ja, endda efter dens Afslutning, men her indtræder ogsaa en Forbedring, idet Statens og Skolefondens Tilskud eller en væsentlig Del deraf kan udbetales maanedsviis bagud.

2) Efter den gamle Tilskudslov for Aftenskoler havde en Kommune kun Pligt til at stille et enkelt Lokale til Raadighed for Aftenskolen, uanset om Kommunen var stor eller lille. Nu var det vist sjældent, at man ikke stillede flere, hvis der var et Behov; men i den nye Lov stadfæstes denne Praksis, saa ingen Kommune kan undslaa sig. Kommunalbestyrelsen er som hidtil altid forpligtet til at stille eet Lokale til Raadighed; men desuden kræves der yderligere et Lokale for hvert Hold paa 20 Elever. Dertil kommer, at *Skolekøkken* og *Sløjdlokale* skal stilles til Raadighed, hvis de findes ved det kommunale Skolevæsen. Er det ikke Tilfældet, opretholder Loven den gamle Bestemmelse om, at Staten giver et Tilskud paa 60 pCt. af Udgifterne ved Etablering af Skoler med saadant dyrt Undervisningsmateriel.

3) Særlig Betydning maa man tillægge den nye Lovs § 10, der stiller den allerede nævnte „Aftenhøjskole“ eller rigtigere *Aftenskolens Højskoleform* meget gunstigt. Her bliver der som

noget helt nyt Lejlighed til at holde Aftenskole for Elever over 21 Aar eller Elever, der har gennemgaaet Højskolekursus eller tilsvarende Kursus. Da Lærervirksomheden i disse Aftenskoler maa forudsættes at være mere krævende med Hensyn til Uddannelse og Forberedelse, forhøjes Timebetalingen her til 3,60 Kr. + 2,00 henholdsvis for Staten og det stedlige Tilskud = ialt 5,60 Kr. pr. Time. I særlige Tilfælde kan Timebetalingen ved Foredrag og Øvelser sættes op til 10 + 5 Kr.

4) Allerede ved Loven af 1935 blev det stadfæstet, at ved *Husholdningsundervisning*, fordi det hævdes at kræve mere forberedende Arbejde end anden Undervisning, kunde hver Time regnes som 1½ Klokke-time, dog saaledes at der kun kan gives Statstilskud til Løn i 5 Klokketimer à 2,40 Kr. for hvert Hold, og at een Lærerinde kun maa have to Hold daglig, hvis hun ikke har andet Undervisningsarbejde.

Adskillige har efter Gennemgang af de to Love om Ungdomsskoler og Aftenskoler spurgt, om de ikke kunde have været indføjet i een. Hvad er egentlig Forskellen paa dem? Ja, der er vel ikke nogen større Forskel. Der kan efter Aftenskoleloven gives den samme Undervisning som efter Loven om Skoler for ufaglærte. Den ene er gammelkendt, den anden er ny; men Aftenskolen havde ikke rigtig Tag i de 15—18-aarige, og den havde ofte Præg af at være et Kursus i en eller anden bestemt Retning. Den nye Lov er for alle, og den nye Skole skulde give et mere bredt Grundlag. Til Gengæld henvender Aftenskoleloven sig til en større Del af Befolkningen, og denne nye Lov aabner den ovennævnte Udvidelse, som giver Adgang til udvidet Undervisning i Højskolens Aand for mere modne. Det er at haabe, at der vil blive gjort stærkt Brug af dette nye. Det gamle er jo i god Gænge og kan kun yderligere styrkes ved de bedre Kaar, der her bydes.

Afslutning.

Saa vidt Omtalen af Lovene. Endnu er de jo kun Papir, og deres Paragraffer uprøvede, Bemærkningerne til dem knap nok færdige fra Ministeriet, saa det er selvfølgelig en noget be-

tænkelig Sag at udtale sig om deres Virkninger i Praxis. Men det er trods alt gjort her. Selv om denne Redegørelse tilsyneladende stiller ret store Forventninger til disse Love, saa er det sandsynligt — ja, det er givet, at deres Effektuering vil volde en Del Overgangsvanskeligheder, og det kan ogsaa være, at man adskillige Steder vil finde Skavanker ved dem. Men saadanne Skavanker maa kunne overvindes, hvis der er Vilje dertil, og det er der utvivlsomt i Øjeblikket fra Lovgivernes Side. Ved Lovens Gang gennem Rigsdagen blev der baade fra Minister og Rigsdag tydelig udtrykt en Vilje til at arbejde for at naa det bedst mulige.

Nu skal Skolerne, Lærerne og sidst men ikke mindst Eleverne til at bruge Lovene. De er givet i en mørk Tid — en Tid, der kan bringe baade det ene og det andet. Hvordan Udgangen af denne vort Lands Mørketid skal blive, afhænger først og fremmest af, hvordan Arbejdet gøres blandt Ungdommen og af, hvordan den selv arbejder. Disse frie Skoler er særpræget danske. Maatte Lovene give deres lille Bidrag til, at de frie danske Skoler stadig kan være deres Arbejde bekendt, og maatte de hjælpe til — ikke at lette Ungdommens Kaar i Fremtiden, men at give den Kræfter til at tage sin Tørn. Ja, det er et stort Ønske.
